

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ»**

О. М. Варакута

ovarakuta@ukr.net

*Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

Інноваційність є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства. З урахуванням цього, нова освітня парадигма вибудовується на засадах збереження і розвитку творчої людини, її спрямованості на самовизначення стабільно активної життєдіяльності у змінних соціальних умовах, готовності до сприймання і розв'язання нових завдань.

Впровадження педагогічної інноватики у вищі навчальні заклади України спричинене суперечностями між суспільними потребами високо кваліфікованого фахівця і реальним буттям навчально-виховної діяльності у вузах.

Аналіз наукових досліджень вчених і методистів свідчить, що різні аспекти проблеми щодо реалізації інноваційних підходів у процесі підготовки майбутніх фахівців (у т.ч. учителів та викладачів) розкриваються у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема, застосування інновацій в освіті, в т.ч. у професійній освіті: С. Гончаренко, І. Дичківська, Н. Дічек, М. Кларін, В. Кремень, О. Мармаза, Н. Ничкало, В. Носков, О. Пометун, В. Химинець, та ін.

Впровадження інноваційних методик у вивчення природничих дисциплін дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт. Студент стає співавтором лекцій, семінарських, практичних занять, тощо. Особистісний підхід до нього ґрунтується на повазі до його думки, на спонуканні до активності на занятті, на заохоченні до творчості та ін.

Модернізація освітніх процесів, їх інновація в багатьох випадках пов'язана із створенням арсеналу новітніх інструментів накопичення, обробки та передачі освітньої інформації через інформаційні канали, серед яких – створення локальних та міжнародних освітніх мереж, концептуальне забезпечення систем відкритої освіти, реалізація ефективних моделей дистанційного навчання, розробка та застосування інструментів вимірювання якості освіти, використання

можливостей медіа, реалізація проектної діяльності в освітньому інформаційному просторі тощо.

У зв'язку з цим у вищій школі зростає роль практичних форм навчання, структура і зміст яких вимагає застосування сучасних інтерактивних технологій та інноваційних засобів навчання.

У професійній підготовці майбутніх викладачів географії важливу роль відіграє курс «Методика навчання географії у вищій школі». Ця дисципліна встановлює закономірності й розкриває особливості процесу навчання географічних курсів у ВУЗі. Вона розробляє раціональні форми, методи, прийоми, технології навчальної діяльності, в процесі якої відбувається свідоме оволодіння магістрантами системою методичних знань, вмінь та навичок, озброє необхідним методичним апаратом для самостійної творчої діяльності, сприяє формуванню навчально-інформаційних, конструктивних, методичних, дослідницьких, організаторських, практичних та інших компетентностей.

Важливе місце у вивченні даного курсу належить розробленим автором, відповідно до навчальної програми, лабораторним заняттям, підготовка і проведення яких передбачає використання інноваційних, креативних підходів викладача.

Всі лабораторні заняття мають загальну структуру: порядковий номер заняття, його тема, мета, завдання до самопідготовки, методичний практикум, індивідуальні завдання, джерела, які доцільно опрацювати.

На особливу увагу заслуговують завдання для самостійної та індивідуальної роботи, які вимагають від магістранта комунікабельності, творчих зусиль, педагогічної винахідливості та майстерності.

Самостійна робота є одним з видів навчальної діяльності, тому вона виступає як процес творчого пошуку у підготовці до аудиторного заняття, індивідуального засвоєння певного обсягу навчального матеріалу, вирішення якоїсь проблеми або виконання нестандартного завдання.

Окремі завдання спонукають до використання та впровадження у навчально-виховний процес світових освітніх трендів (МООС (англ. Massive open online course) – масові відкриті онлайн-курси, Принцип BYOD (Bring your own devices – Принесіть свої власні пристрої), Гейміфікація (Ігрофікація) – Навчайся, граючись, Змішане навчання (blended learning гібридне), Кейс-технології, технологія «Скрайбінг» та

ін.), а також сучасних вітчизняних педагогічних технологій та інноваційних засобів навчання.

Вже на першому лабораторному занятті магістранти обговорюють ряд проблем, використовуючи новітні технології. Наприклад, метод «Коло ідей». Метод «Коло ідей» є ефективним із вирішення гострих суперечливих проблем і корисним для створення списку загальних ідей. Його мета полягає у залученні всіх учасників до дискусії. Порядок проведення наступний: а) викладач формулює дискусійне питання та пропонує його обговорити в групі; б) кожним магістрантом висловлюються по черзі ідеї, поки всі не будуть вичерпані; в) складається список зазначених ідей і записується на дошці; г) кожна ідея обговорюється.

Приєм «Роблю висновок». «Проаналізуйте передовий досвід з проблеми сучасних тенденцій методики навчання географії у вищій школі, використовуючи Інтернет-джерела та періодичну психолого-педагогічну й методичну пресу. Обґрунтуйте своє відношення до використання запропонованих авторами статей та наукових праць новітніх технологій навчання у вузі». Критичне есе. «Створіть критичне есе на тему: «Переваги та недоліки методики навчання географічних дисциплін у вищій школі на сучасному етапі».

Вивчаючи тему «Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес з географії у вищій школі», магістранти виконують завдання дослідницького характеру і на лабораторному занятті, під час методичного практикуму, на конкретних прикладах розкривають способи їх застосування у вивченні географічних дисциплін у вищій школі. Серед таких завдань наступні:

1. Користуючись різними джерелами інформації, з'ясуйте сутність світових освітніх трендів та розкрийте методику їх застосування у навчально-виховному процесі вищої школи: а) MOOC (англ. Massive open online course) – масові відкриті онлайн-курси, MOSC – масове відкрите соціальне навчання; б) хмарні технології; в) принцип BYOD (*Bring your own devices*) – Принесіть свої власні пристрої; г) технологія «Гейміфікація (Ігрофікація)» – Навчайся, граючись; д) кейс-технології; е) технологія «Скрайбінг».

2. Розкрийте умови ефективності використання інноваційних освітніх технологій, проблеми та перспективи їх впровадження у навчально-виховний процес з географічних дисциплін у вищій школі.

3. Розробіть фрагмент практичного заняття з конкретної теми географічної дисципліни у вищій школі з використанням принципу

BYOD (*Bring your own devices*). Підготуйтеся до його моделювання на лабораторному занятті.

4. Розробіть фрагмент практичного заняття з конкретної теми географічної дисципліни у вищій школі з використанням технологія «Гейміфікація». Підготуйтеся до його моделювання на лабораторному занятті.

Під час розгляду на лабораторному занятті теми «Віртуальне навчання майбутніх вчителів географії як зміна освітньої парадигми. Дистанційне навчання. Система MOODLE» магістранти опрацьовують ряд завдань, які стосуються інноваційних форм і технологій навчання у вузі, а саме такі:

1. Розкрийте сутність технології «дистанційне навчання». Фактори впровадження, компоненти і моделі дистанційного навчання. Дидактичні особливості та вимоги щодо розробки та застосування інформаційно-предметного методичного забезпечення дистанційного навчання.

2. З'ясуйте, що розуміють під технологією «змішане навчання». Зробіть порівняльну характеристику дистанційного й змішаного навчання у вивченні географічних дисциплін.

3. Схарактеризуйте значення у навчально-виховному процесі вивчення географічних дисциплін системи Moodle? Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment, вимовляється «Мудл») – це модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке називають також системою управління навчанням (LMS), системою управління курсами (CMS), віртуальним навчальним середовищем (VLE) або просто платформою для навчання, яка надає викладачам, студентам та адміністраторам дуже розвинутий набір інструментів для комп'ютеризованого навчання, в тому числі дистанційного. Moodle можна використовувати в навчанні школярів, студентів, при підвищенні кваліфікації, бізнес-навчанні, як в комп'ютерних класах навчального закладу, так і для самостійної роботи вдома.

Метод «ПРЕС». «Чи доцільно вважати систему MOODLE найефективнішою у навчально-виховному процесі з географії у вищій школі?»

Метод "ПРЕС" використовується у випадках, коли виникають суперечливі думки з певної проблеми і вам потрібно зайняти та аргументувати чітко визначену позицію із суспільної проблеми, що обговорюється. Метод надасть вам можливість навчитися

формулювати та висловлювати свою думку з дискусійного питання аргументовано в чіткій та стислій формі. Метод «ПРЕС» має таку структуру та етапи:

1. Позиція. Я вважаю, що... (висловіть свою думку, проясніть, в чому полягає ваша точка зору).

2. Обґрунтування ...тому, що... (наведіть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази на підтримку вашої позиції).

3. Приклад ...наприклад... (наведіть факти, які демонструють ваші докази, вони підсилять вашу позицію).

4. Висновки. Отже (тому), я вважаю... (узагальніть свою думку, зробіть висновок про те, що необхідно робити; тобто, це є заклик прийняти вашу позицію). При захисті своєї позиції намагайтеся дотримуватися структури методу «Прес». А також магістранти виконують ряд завдань прикладного характеру.

Принцип BYOD (*Bring your own devices*). «Випишіть сайти дисциплін: психолого-педагогічного, методичного чи географічного спрямування, у яких розроблені онлайн-курси. Запропонуйте їх своїм одногрупникам. Обґрунтуйте важливість сайтів у самопідготовці до майбутньої професії».

Метод «Моя позиція». «Як ви ставитеся до програм дистанційного навчання? Наприклад, до онлайн-університетів з тьюторінгом по Skype і всіма навчальними матеріалами у відкритому доступі? Вони роблять освіту доступнішою, але при цьому часто комунікація взагалі зникає – як між студентами, так і між студентом і викладачем. Свою позицію обґрунтуйте».

«Використовуючи принцип BYOD (*Bring your own devices*) зробіть аналіз навчально-методичного забезпечення дисциплін, які ви вивчаєте у магістратурі, занесеного у систему Moodle ТНПУ імені Володимира Гнатюка. (Кожен магістрант аналізує один навчальний курс). Які зміни та доповнення ви би зробили щодо їх структури та змісту?»

Лабораторне заняття, тема якого «Методика моніторингу, контролю та оцінювання навчальної діяльності студентів», доцільно провести у вигляді міні-конференції (науково-теоретичної). Такі інтерактивні методи як міні-конференції допомагають урізноманітнити навчальний процес, зробити його більш цікавим для магістрантів, дають змогу полегшити засвоєння програмного матеріалу, формують вміння висловлювати власну думку, аргументувати її та дискутувати.

Основним завданням міні-конференцій виступає не стільки надання студентам максимуму наукової інформації, скільки формування здібностей до творчого мислення, уміння самостійно, цілеспрямовано й відповідально вчитися, використовуючи широкий спектр проблемних, пошукових, дослідних прийомів, орієнтованих на досягнення практичного результату за обраною темою.

Виклад матеріалу доповіді має бути чітким, логічним та послідовним. Викладати матеріал рекомендується у безособовій формі висловлювання або використовувати форми пасивного стану. Необхідно вживати терміни, властиві науці, яка вивчається, уникати незрозумілих понять та складних граматичних зворотів.

Виступ супроводжувати презентацією. Слайди можуть містити не тільки фотографії, формули або графічний матеріал, а й відображати основні положення міні-доповіді. Така наочна опора допомагає слухачам як сприймати насичену вузькопрофесійною термінологією інформацію, так і формулювати питання доповідачеві. Магістрантам пропонуються теми доповідей, які вони готують також до опублікування.

Доповідь 1. Діагностика якості освіти: моніторинг, контроль і оцінювання. (Система педагогічного моніторингу якості навчання студентів ВНЗ. Функції контролю й оцінювання навчальних досягнень студентів. Принципи організації. Види та форми поточного та підсумкового контролю. Критерії оцінювання знань, вмінь та навичок студентів з окремих дисциплін).

Доповідь 2. Контрольно-вимірювальні матеріали. Види контрольних матеріалів, вимоги до їх конструювання. (Завдання і запитання для контролю і оцінювання. Квіз (викладацький не стандартизований тест). Тести. Вимоги до завдань у тестовій формі. Форми тестових завдань. Методика розробки тестів. Характеристики тесту. Інтерпретація результатів педагогічних вимірювань. Оцінювання на базі портфоліо).

Доповідь 3. Модульний та рейтинговий контроль. (Методичні основи та принципи здійснення модульного контролю навчальної діяльності. Переваги та недоліки традиційного та рейтингового контролю. Типовий розрахунок рейтингової оцінки з конкретної дисципліни. Особливості методики оцінювання знань студентів з професійно орієнтованих дисциплін освітньо-професійних програм напрямів і спеціальностей галузі знань «Географія». Оцінювання практики).

Доповідь 4. Оцінювання знань студентів за європейською шкалою кредитно-трансферної системи ECTS. (Методичні основи проведення семестрового оцінювання. Державна атестація. Семестровий залік в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Методичні основи проведення семестрового заліку та екзамену в усній та письмовій формі.)

Доповідь 5. Державна атестація як вид підсумкового контролю навчальної діяльності студентів та її форми. (Мета і сутність державної атестації та нормативні вимоги. Загальні методичні основи підготовки і проведення державних іспитів та захисту кваліфікаційних бакалаврських і магістерських робіт).

Таким чином, лише на змісті окремих тем лабораторних занять показано можливість впровадження педагогічної інноватики у вивчення курсу «Методика навчання географії у вищій школі». Компонентами інноваційної компетентності майбутнього викладача є поінформованість про інноваційні технології, належне володіння їх змістом і методикою, висока культура використання інновацій, особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних технологій у професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Варакута О.М. *Методика навчання географії у вищій школі. Лабораторні заняття. Навчально-методичний посібник для магістрів географічних спеціальностей.* – Тернопіль, 2017. – 42 с.
2. Варакута О.М. *Сучасні підходи до методичної підготовки вчителя географії /Сучасні проблеми розвитку географічної науки і освіти в Україні. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ 17–18 травня 2012р.).* – К: Видавництво «Обрій». – С. 43-44.
3. *Інтерактивне навчання у вищому навчальному закладі.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uastudent.com/interaktyvne-navchannja-u-vyshhomu-navchalnomu-zakladi/>
4. *Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посібник / В.В. Ягоднікова.* – К. : Персонал, 2011. – 70 с.
5. *Литвиненко О.В. Роль міні-конференцій у розвитку іншомовної комунікативної компетенції магістрантів ВНЗ* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pfto/2012_26/files/P2612_538.pdf
6. *Муніч Н.В. Методика викладання у вищій школі: методичний посібник (для магістрів) / Н.В. Муніч.* – К. : ПП Дірект Лайн, 2015. – 80 с.
7. *Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moodle.org/mod/resource/view.php?id=81785>. Ягоднікова В.В.
8. *Технологія дистанційного навчання.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12090810/pedagogika/tehnologiya_dstantsijnogo_navchanna
9. *Хижняк Л.М. Університетська освіта: навч. посібник /Л.М. Хижняк.* – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2010. – 192 с.